

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто сутність спрощеної системи оподаткування, її переваги та недоліки, виділено ключові проблеми та запропоновано напрями удосконалення порядку застосування єдиного податку. Актуальність дослідження визначається суттєвим впливом спрощеної системи оподаткування на ділову активність суб'єктів господарювання України. Остання підвищується лише за умов грамотної реалізації економічної політики держави у сфері підтримки суб'єктів малого підприємництва, головним інструментом якої є спрощена система оподаткування.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, єдиний податок, податкова політика, Податковий кодекс.

УПРОЩЕННАЯ СИСТЕМА НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

SIMPLIFIED TAX SYSTEM IN UKRAINE: PROBLEMS AND WAYS OF IMPROVING

Аннотация. Рассмотрена суть упрощенной системы налогообложения, ее достоинства и недостатки, выделены ключевые проблемы и предложены направления совершенствования порядка применения единого налога. Актуальность исследования определяется существенным влиянием упрощенной системы налогообложения на деловую активность субъектов хозяйствования Украины. Последняя повышается лишь при грамотной реализации экономической политики государства в сфере поддержки субъектов малого предпринимательства, главным инструментом которой является упрощенная система налогообложения.

Ключевые слова: упрощенная система налогообложения, единый налог, налоговая политика, Налоговый кодекс.

Abstract. The article outlines the essence of the simplified tax system, its advantages and disadvantages. Key issues are highlighted and directions for improving the application of the single tax are suggested. The relevance of the study is determined by significant influence of the simplified tax system on entities' business activity in Ukraine. The last one increases only on condition of a competent implementation of economic policy in support of small businesses, the main instrument of which is the simplified tax system.

Key words: simplified tax system, single tax, tax policy, Tax Code.

Вступ. Одним із ключових завдань економічної політики держави є стимулювання ділової активності. Зокрема, це стосується сприяння розвитку малого підприємництва. Адже воно забезпечує основу стабільності економіки через надання робочих місць і забезпечення доходу для значної частини населення. З метою підтримки вітчизняних суб'єктів господарювання, в Україні, відповідно Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва», з 1998 року було введено спрощену систему оподаткування. Вона використовується і зараз, але регламентується вже Податковим кодексом України. За довгий час її існування спрощена система оподаткування зазнавала значних змін, які тривають і дотепер. Саме тому, метою нашої статті є дослідження нововведень і вдосконалення діючого порядку спрощеного оподаткування як однієї з актуальних проблем. Проблеми застосування спрощеної системи оподаткування висвітлені в наукових публікаціях багатьох авторів, зокрема, В. Бабіча, М. Білик, В. Ільяшенка, І. Колупасової, А. Поддєрьогіна, А. Соколовської, О. Шелест та інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності спрощеної системи оподаткування, переваг і проблем, пов'язаних із її застосуванням суб'єктами підприємницької діяльності, визначення напрямів удосконалення оподаткування єдиним податком. Основними

методами, що були використані в процесі дослідження, є: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, статистичні методи.

Результати. Проведене нами дослідження дозволяє сформулювати ті зміни, що були внесені в спрощене оподаткування за Податковим кодексом [1, ст. 291—292]:

- *групи оподаткування* (з кінця 2012 р. введено V і VI групи платників єдиного податку);
- *база оподаткування*. Із введенням нових груп, до бази оподаткування V групи аналогічно до III групи (якщо суб'єкт — платник ПДВ), а також IV та VI груп платників включається сума кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності. Крім цього, до доходу платників VI групи, аналогічно до IV включається вартість реалізованих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг), за які отриманий аванс;
- *ставки оподаткування*. Наразі існують ставки у відсотках до розміру мінімальної заробітної плати (фіксовані ставки) та ставки у відсотках до доходу (відсоткові ставки). Для I та II груп застосовуються фіксовані ставки у діапазоні 1—10 % і 2—20 % відповідно. Для III і IV груп платників: 3 % доходу — у разі сплати ПДВ; 5 % доходу — у разі включення ПДВ до складу єдиного податку. Для V і VI груп платників: 7 % доходу — у разі сплати ПДВ; 10 % доходу — у разі включення ПДВ до складу єдиного податку.

Слід підкреслити, що із додаванням V і VI груп платників, до яких застосовується критерій граничного доходу у розмірі 20 млн грн, пов'язане зростання надходжень до бюджету від єдиного податку в 2012 році. За підсумками цього року, зростання надходжень від єдиного податку складало 2,8 млрд грн, у той час, як в попередні періоди максимальна сума цього зростання досягала лише \approx 129 млн грн. Аналогічне зростання демонструє частка єдиного податку у податкових надходженнях Зведеного бюджету України в 2012 році. Вона становила 1,34 % (тоді як до 2012 року ця частка була менше 1 %).

Характерним є широке коло платників єдиного податку. Так, наприкінці 2012 — початку 2013 року Міністерство доходів і зборів України задекларувало число 1,4487 млн осіб, при чому 1,3 млн — це фізичні особи-підприємці, а 148,7 тис. — юридичні особи [2]. Причому, незалежно від значного перевищення фізичних осіб-підприємців, у 2013 році вони збільшили сплату єдиного податку на 37 %, тоді як юридичні особи — на 46,2 % [3].

Основними перевагами застосування спрощеної системи оподаткування є:

1) можливості зменшення бази оподаткування (за рахунок виключення з нього суми коштів, отриманих за внутрішніми розрахунками платника єдиного податку, коштів цільового призначення від державних цільових фондів, бюджетів, чи в межах державних/місцевих програм, дивідендів тощо);

2) звільнення від сплати окремих податків і зборів (податку на прибуток підприємств, ПДФО у частині доходів, отриманих у результаті господарської діяльності, ПДВ, земельного податку, збору за провадження окремих видів підприємницької діяльності, збору на розвиток виноградарства, хмелярства й садівництва);

3) платники єдиного податку (юридичні особи) використовують дані спрощеного бухгалтерського обліку щодо доходів і витрат.

Зазначимо, що наразі спрощена система оподаткування, на жаль, не вирішує проблему великого навантаження на суб'єктів господарювання. Так, фізична особа-підприємець спрямовує на сплату податків (єдиного податку, ЄСВ) близько 53 % отриманого доходу [4, с. 62]. Крім того, недоліком спрощеного оподаткування є те, що суттєво ускладнився порядок подання податкової звітності. Причому за будь-які порушення підприємець сплачує штрафні санкції, які погіршують його фінансовий стан.

Звісно, результати, про які повідомило Міністерство доходів і зборів України, свідчать про впевнений розвиток бізнесу в Україні, але чи буде цей розвиток сталим і чи не призведе різке покращення показників від застосування спрощеної системи до такого ж стрімкого падіння? Уже зараз, після зміни політичної ситуації в Україні, наша економіка потребує значних грошових вливань, за чим, власне, держава звернулась до Міжнародного валютного фонду. Останній висунув низку вимог, серед яких важливе місце посідає обмеження спрощеної системи оподаткування. У першу чергу, йдеться про першу та другу групи платників, представники якої, у переважній більшості, не мають ні касових апаратів, ні інших засобів контролю. Їх порівнюють із «чорною дірою», яку важко контролювати. У зв'язку з цим представники МВФ, пропонують такі заходи: збільшити податкове навантаження на перші дві групи платників єдиного податку; дозволити працювати в рамках третьої групи лише тим підприємствам, оборот яких нижче порога ПДВ, а інші групи — ліквідувати. Проте, дані реформи не враховують особливостей української економіки і, на нашу думку, можуть призвести до непередбачуваних наслідків. А щоб запропонувати адекватні шляхи виходу з даної ситуації, виділимо головні проблеми, пов'язані зі справлянням єдиного податку:

— відсутність мотивації до нарощення обсягів виробництва та збільшення доходу, як результат — дроблення середніх підприємств;

— залучення «єдинників» у схеми зменшення податкових зобов'язань підприємств, що працюють за загальним режимом оподаткування;

— потреба в постійному контролі за рівнем доходу підприємства;

— застосування різних умов оподаткування для суб'єктів різної правової форми (фізична/юридична особа), що суперечить свободі вибору;

— значне податкове навантаження з боку Пенсійного фонду;

— зменшення надходжень від ПДВ до бюджету, зростання виробничих витрат і як наслідок — зростання цін на товари й послуги через право «єдинників» не реєструватися платниками ПДВ за умови обирання ставки єдиного податку, що теоретично вже містить у своєму складі податок на додану вартість.

З огляду на значний вплив спрощеної системи оподаткування на подальший розвиток малого бізнесу, зокрема, та соціально-економічний розвиток держави, у цілому, ми пропонуємо такі напрями її удосконалення:

— контроль за кількісною і вартісною повнотою відображення операцій між суб'єктами господарювання на загальній та спрощеній системах;

— оптимізація переліку діяльностей, суб'єкти яких можуть використовувати спрощену систему оподаткування (стосується високоприбуткових підприємств або тих, доходи яких відносяться до пасивних);

— введення подвійної ставки оподаткування суми, що перевищує граничний обсяг виручки (річний) для усіх груп платників з метою їх оподаткування на справедливих засадах. Наразі для ФОП використовується ставка 15 %, а для юридичних осіб — подвійна ставка до суми перевищення доходу. Водночас, може мати місце випадок, коли «єдинник», що оподатковується за ставкою 1 %, сплачуватиме 15 % податку від суми перевищення доходу, а «єдинник», що оподатковується за ставкою 3 %, сплачуватиме лише 6 %, що є несправедливим;

— запровадження «уніфікованого» єдиного податку, який має являти собою оптимальну ставку, що враховує рівень інфляції, розмір мінімального страхового внеску, надбавки за кожного найманця тощо [4, с. 63];

— введення прогресивної шкали ставок оподаткування, диференційованих залежно від прибутку для кожної групи платників. Причому, обов'язково слід враховувати: а) територіальну приналежність суб'єкта господарювання; б) вид економічної діяльності; в) обсяг річної виручки від реалізації товарів/послуг.

На основі дослідження можна заключити, що Україна взяла вірний курс на підтримку малого підприємництва, однак тільки при реалізації запропонованих заходів, ефективність спрощеної системи оподаткування суттєво зросте.

Висновки. Спрощена система оподаткування без сумніву є дуже важливим важелем у регулюванні розвитку малого підприємництва в Україні. Наразі вона влаштована сприятливо до розвитку бізнесу та всі існуючі дотепер норми, правила, що ускладнювали роботу малого підприємництва майже скасовано. Однак, практичний досвід демонструє, що дана система оподаткування потребує подальшого удосконалення. Так, збільшення кількості груп платників єдиного податку потребує постійного контролю за рівнем доходу платника, вчасного повідомлення органів податкової служби про зміни у доходах, кількості працівників, намір змінити групу платників тощо. Крім того, на наш погляд, обмеження в кількості найманих працівників (яке є одним із критеріїв для переходу на спрощену систему оподаткування) є не зовсім економічно обґрунтованим. Адже дане обмеження спонукає до зменшення кількості працівників або неофіційного працевлаштування найманих працівників і веде до так званої тінізації малого бізнесу. Хоча насправді, створення кожного додаткового робочого місця в малому бізнесі зменшує навантаження на економіку, оскільки в такому випадку працівник отримує заробітну плату не з бюджету, а створює додаткову вартість власною працею і сплачує податок до бюджету. Тобто, державі було б вигідніше, щоб у малому підприємстві було задіяно більше працівників.

Отже, на основі дослідження можна заключити, що Україна взяла вірний курс на підтримку малого підприємництва, однак тільки при реалізації запропонованих заходів, ефективність від застосування спрощеної системи оподаткування суттєво зросте.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: 2010 р. № 2755-VI : текст із змінами станом на 19 січ. 2014 р. / М-во юстиції України. — Офіц. вид. — К. : Офіційний вісник України, 2012. — 455 с.
2. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України: Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/media-tsentr/novini/81213.html>
3. Інформаційно-аналітичний бюлетень КМУ // 08.01.2014. — С. 1. — Режим доступу: <http://www.info-kmu.com.ua/2014-01-08-000000pm/article/17701494.html>
4. Білик М.Д. Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва та напрями її вдосконалення / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. — 2014. — № 1 (152) — С. 60—64.

23.06.2014 р.